

in finem, hic salvus erit. Itaque sanctissimæ martyris Catharinæ constantiam imitami. Estote simul cum illa constantes usque ad mortem in Dei obsequio et in virtutum exercitio, et cum illa coronam gloriæ percipietis in cælo. *Amen.*

DE FIDELIBUS DEFUNCTIS

CONCIO PRIMA.

Miseremini mei, miseremini mei (Job. 19, 21).

Quæ sunt hæ gementium hominum voces, quibus nostræ hodie reverberantur aures? Qui sunt iterati illi plorantium clamores, qui e terræ visceribus egrediuntur, ut nostrum implerent auxilium? Qui sunt tristes illi accentus, qui ad usque corda nostra perveniunt, quique ea haud dubie in commiserationis lacrymas resolverent, nisi penitus insensibilia et obdurata haberemus? Nolite errare *fratres*: certum enim, quod non aliæ sint hæ voces, quam parentum vestrorum, qui in subterraneo justitiæ divinæ carcere detinentur; non alii hujusmodi clamores, quam propinquorum et amicorum vestrorum, qui in purgatorio ingemiscentes clamant et ululant, ut vos ad misericordiam flectant; non alii tandem censendi lugubres hi accentus, quam voces sanctorum quorundam et piorum virorum, qui cum in hoc sæculo plene et integre Deo non satisfecerint, gravibus addicuntur suppliciis, vosque enixe deprecantur, ut eorum miseremini, utque precibus, elemosynis, aliisque piis operibus eos a gravibus quas patiuntur pœnis eruere conemini. Audite patrem, audite matrem, audite amicos et benefactores, qui ad vos clamant de terræ centro dicentes: *miseremini mei, miseremini mei.* Ut autem ad miserandum animarum in purgatorio degentium vos allicere valeam, octo de purgatorio con-

ciones instituum, in quibus purgatorium proponam 1. ut locum tormentorum; 2. ut præcipitium horrendum; 3. ut tetrum carcerem; 4. ut fornacem accensam; 5. ut terram ærumnosam; 6. ut miseriarum lacum; 7. ut puteum amaritudinis; 8. ut baptismum acerbissimum. En octo concionum de purgatorio habendarum materiam et distributionem. Quia vero *qui in purgatorio sunt, gaudent auditu nomine Mariæ* (Dionys. Carth. de laud. Mar.), venerandum hoc audiatur nomen, ac Virginis Mariæ auxilium imploremus. *Ave.*

Tria mortuorum genera distinguit divus Augustinus, quorum alii boni sunt, alii valde mali et alii medium inter utrosque tenent: *quidem sunt valde boni, alii valde mali et alii in statu medio* (*Enchirid.* 108). Qui adeo boni sunt, ut iis nihil in hora mortis purgandum supersit, ad paradysum recta migrant, ubi Deo fruuntur, suisque meritis debitam mercedem percipient: qui vero ex hoc mundo exeuntes adeo mali inveniuntur ut lethalis cujusdam scleris sint rei, præcipites ad tartara ruunt, ubi æternum cruciabuntur; qui tandem nec valde boni, nec valde mali, seu, qui nullo quidem mortali peccato inquinantur, venialium tamen purgandorum, aut temporalium quarundam pœnarum exsolvendarum justitiæ divinæ debitores, ad tertium quemdam locum pergunt, ad purgatorium scilicet, a quo non egredientur, nisi prius totaliter justitiæ Dei fecerint satis: *non exies inde, donec reddas novissimum quadrantem* (Matth. 5). Miso primo ac secundo, de tertio dumtaxat mortuorum ordine, seu de mortuis qui in purgatorio cruciantur, jam loquimur; hi soli nostram opem implorant; hi supplices ad nos clamant, ut eorum misereamur. *Miseremini mei, miseremini mei.* Ut autem vos ad iis miserandum et subveniendum alliciam, purgatorium hodie ut *locum tormentorum* proponam, dicamque, purgatorii tormenta esse 1. gravia; 2. diuturna; 3. justa. *Sunt gravia* plus quam concipi queat; *sunt diuturna*, plus quam explicari possit; *sunt justa* et justo imposita, plus quam dici valeat. Gravitas, diuturnitas et justitia tormentorum purgatorii totam hujus concionis materiam suppediabant.

I PARS.

Tormenta purgatorii gracia sunt.

In futuro sæculo plus quam explicari queat, terribilis patebit Dei iustitia: non de inferno loquor, in quo æternum cruciantur impii, solummodo de purgatorio, in quo fidelium et piorum defunctorum tormenta sunt gravissima, utpote quia 1. suppliciiis martyrium majora; 2. suppliciiis Christi acerbiora; 3. suppliciiis damnatorum aliquo modo similia.

1. Nullum tam acerbum, tamque horribile excogitari potest supplicium, quod martyres non perpessi sint a tyrannis, qui infando crudelitatis ingenio omnes adinvenere cruciandi artes, omnimoda ad torquendos fideles sævitie assumpsere instrumenta, omniaque eorum variis et horrendis modis membra cruciarunt. Unde sic apud Tertullianum de tyrannis conqueruntur martyres: *cervices ponimus, ad bestias impellimur, ignibus urimur, in metalla damnamur, in insulas legamur* (Apol. 12), aliaque innumera supplicia patimur. Martyrum multarum varia supplicia innumeri delineaverunt authores, eorum tormenta enarrant et exaggerant multi, quæ quidem cum serio recogitamus, mens hæret, trepidat cor: nec facile concipere valeamus, quomodo delicata caro, artus debiles, ac corpus corruptibile, ferri, flammarum, flagellorum, equuleorum, aliorumque a tyrannis adinventorum suppliciorum vim tolerare poterint. Jamvero, christiane, ne terrearis in tantorum suppliciorum contemplatione; alia namque his longe acerbiora, ac terribiliora nobis hodie sancta proponit Ecclesia, ea scilicet, quæ in purgatorio igne animæ fidelium patiuntur, quibus martyrum tormenta nec conferri possunt; *nulla supplicia latronum, vel martyrum, cum illis purgatorii poenis sunt conferenda* (V. Beda.). Velim dicas, gravissima exiitisse supplicia *Laurentii*, cum supra craticulam combureretur; *Agnæ* in medio flammarum vortices projectæ; *Bartolomæi*, cum crude-

liter est excoriatus; *Luciæ*, cum ei eruti oculi; *Apolloniæ*, cum ei evulsi dentes, et *Clementis*, cum liquato plumbo per-fusus est. Si tamen hæc et alia martyrum tormenta, cum piacularibus purgatorii suppliciiis conferas, levissima et quasi nulla esse censebis. *Nulla supplicia latronum, vel martyrum, cum illis purgatorii poenis sunt conferenda.*

2. Addit sanctus Bernardinus [Senensis, animarum purgatorii tormenta, non solum martyrum suppliciiis, verum et poenis quas Christus in toto passionis suæ decursu pertulit, esse graviora. *Dico poenas purgatorii in acerbitate excedere poenas omnium martyrum et etiam Christi* (ser. de purgat.). Perpendite serio quanta passus sit Christus, cum a Judæis captus est; cum flagellatus, spinis coronatus et cruci affixus. Attendite, quanta a Juda, ab Herode, a Pilato, Judæis et Gentilibus sit perpressus. Exaggerate, quantum placuerit, poenas, quas pro vestri salute in horto Gethsemani, in prætorio Pilati et in monte Calvarie sustinuit. Hæc quidem in se, et respectu personæ quæ patitur, gravissima et acerbissima noscuntur; si tamen cum purgatorii suppliciiis conferantur, asserit S. Bernardinus, *poenas purgatorii in acerbitate excedere poenas omnium martyrum et etiam Christi*. Hoc idem docent alii Doctores, inter quos recensetur divus Thomas, qui loquens de dolore animæ patientis in purgatorio et comparisonem instituens inter poenas quas Christus in cruce sustinuit et poenas purgatorii, asserit poenas purgatorii esse acerbiores et duriores, dicens « quod dolor animæ separate patientis pertinet ad statum futuræ damnationis, quæ excedit omne malum hujus vite, sicut sanctorum gloria excedit omne bonum præsentis vite; unde cum dicimus Christi dolorem esse maximum non comparamus illum dolori animæ separate » (3 p., q. 46, ar. 6 ad 3).

3. Nec mirum, si præfati authores purgatorii poenas martyrum et Christi suppliciiis graviores censeant, cum purgatorii poenæ sint alterius rationis, alteriusque ordinis a poenis hujus mundi, sintque inferni suppliciiis aliquo modo similes. Quod et ipsa docere videtur Ecclesia, cum pro fidelium defun-

etorum animabus orans, Deum deprecatur, ut ab inferni pœnis eas liberet. *Libera eas de pœnis inferni.* Sic enim loquitur, non quod ab inferno eas erui postulet: *in inferno enim nulla est redemptio*; postulat sancta Ecclesia, ut fidelium animæ ab inferno liberentur, quia supplicia quibus in purgatorio cruciantur, inferni supplicii quodammodo æquantur. Scio, pœnas in inferno esse perpetuas et non in purgatorio; hoc ergo excepto, certe in aliis multis purgatorii supplicia tartareis similia esse facile convincitur; si enim inferni pœnæ sint gravissimæ ratione loci, in quo damnati detinentur, nonne purgatorius carcer, sicut et infernalis, circa terræ centrum ponitur? Si in damnatis acerbissima sentiatur pœna sensus, nonne, ut docent theologi, *dolor purgatorii est ejusdem ordinis cum pœna sensu inferni*? (Suarez. in 3 p., dis. 33). Si tandem pœna damni, seu privatio visionis Dei sit omnium pœnarum inferni acerbissima, nonne eam pœnam participant animæ purgatorii? Nonne hæc ad tempus Dei visione privantur? Et nonne gravissimum hoc illos manet supplicium, quod pro levissimis culpis a visione Dei, quem intensissime diligunt et quem summopere videre desiderant, ad tempus retardantur? Certe quoad hæc omnia animarum purgatorii pœnæ, inferni pœnis inveniuntur similes. Unde, sicut dicimus, minimam inferni pœnam maximis quibusque hujus mundi pœnis fore majorem, ita et de purgatorii suppliciiis assertit S. Anselmus, *eorum minimum majus esse, quam maximum, quod in hac vita excogitari (in Elucid.)*. O quam gravia et acerba quæ in purgatorio patiuntur fidelium animæ! O quam terribilis est Dei justitia in plectendo has animas, quæ in statu gratiæ ex hac vita migrarunt. Igitur o quam duri et insensibiles sunt fideles respectu illarum animarum, quæ eorum auxilia implorare non desinunt, clamantes: *miseremini mei, miseremini mei!* Plerique fidelium similes videntur idolis, quæ oculos habent et non vident, quæ aures habent et non audiunt. Cum enim pœnarum purgatorii gravitatem depingimus et delineamus, ab iis oculos et mentem avertunt: *oculos habent et non vident*. Cum animas in purgatorio gementes et clamantes proponimus, nullo modo attendunt, et

ut ita dicam aures obstruunt, ne audiant: *aures habent et non audiunt*. Clamat pater, clamat mater, clamant amici, et non est qui exaudiat. O magnam immanitatem! heu, inquit S. Augustinus, si clamet porcus, omnes ad eum accelerant; si in foveam cadat asinus, omnes adstantes eum sublevare conantur; tanta vero habetur hominum duritia, ut de sublevandis parentibus et amicis, qui in horrendam purgatorii foveam ceciderunt, nullo modo curent: *clamant porcus, et cum eo clamare non cessant alii: cadit asinus et eum omnes sublevare festinant: clamat Christi fidelis et non est qui respondeat*. O fratres, audite voces fidelium e purgatorii faucibus ad vos clamantium; eorum miseremini, ac eos liberare conamini a supplicii, quæ patiuntur; quæ gravia sunt, ac etiam diuturna.

II PARS.

Tormenta purgatorii diuturna sunt.

Quamdiu in terris moramur, perficiendis bonorum vel malorum operum fasciculis incumbimus; cumque ex hoc mundo eximus, quilibet fasciculum suum deferet: *unusquisque onus suum portabit* (Gal. 5, 6). Hi quorum fasciculi ex solis operibus bonis constant, hilariter incedunt, pretiosisque illis fasciculis, quasi alis anreis, ad sidera æternum regnaturi extolluntur; hi vero, quorum fasciculi ex usuris, impudicitiiis, aliisque lethalibus peccatis constituuntur, Babilonicis illis operibus opprimuntur, ac ad tartara æternum cruciandi detruduntur: hi vero, quorum fasciculi ex solis culpis venialibus, aut aliis quibus pœnarum temporalium reliquiis solvendis coalescunt, in purgatorium precipitantur, ubi diu cruciabantur: *longo tempore cruciandi sunt* (S. Aug. ser. de igne purg.). Sanctus Vincentius Valentinus scribit, damnatum fuisse quandam purgatorio igni per integrum annum propter unicum peccatum veniale. Heu! si pro unico veniali, anno integro hic acerbis-

sima purgatorii supplicia pertulerit, quanto, quæso, tempore his suppliciis cruciabantur, qui graves multorum mendaciorum, verborum inanium, ac aliorum peccatorum venialium fasciculos coacervare non desinunt? Nonne hi diutius in hoc justitiæ divinæ carcere cruciabantur? Nonne hi pro gravitate et numero venialium quæ perpetrarunt et gravius et diutius torquebuntur? Certe *quanta fuerit peccati materia, tanta erit pertransundi mora* (Aug. h. 16. ex 50). Totus contremisco, cum probatas multas mente revolvo revelationes, quibus constat ex animabus, quæ nunc in purgatorio cruciantur, plurimas in eo usque ad extremi iudicii diem esse permansuras. Legatur Dionysius Carthusianus, qui aliquem ex fidelibus ad purgatorium damnatis, Deo permittente, post mortem apparuisse ait, ac dixisse: *scio, quia ante diem iudicii veniam non obtinebo (de quatt. noviss., art. 47)*. Legatur venerabilis Beda, qui de quodam viro Drithelmo dicto narrat, quod post mortem ad purgatorium delatus, in eo innumeras fidelium animas patientes viderit, dixitque ei quidam angelus: *scito quod ex his animabus plurimæ usque ad extremi iudicii diem ibi torquebuntur, si fidelium precibus et suffragiis non liberentur (Hist. Anglic. 5, 13)*. Legatur Bellarminus in libro *de gemitu columbe*: legatur et alii quamplures, qui nonnulla his similia referunt. Quæ si credere quis renuat, attendat ad piam consuetudinem Ecclesiæ, quæ anniversaria pro defunctis perpetua, seu usque ad iudicii diem persolvenda passim instituit, hæc praxi indicans, eos pro quibus hæc anniversaria constituuntur, in purgatorio usque ad extremi iudicii diem posse remanere, cum pro iis ad hunc usque diem preces fieri velit. O quam diuturnæ erunt purgatorii pœnæ iis, qui in eo usque ad iudicii diem torquebuntur! Esto quoque, quod non usque ad tremendum hunc diem, imo nec usque ad centum, vel viginti annos quis suppliciis illis adjudicetur: esto quod ad purgatorias has pœnas tribus solummodo diebus, vel tribus horis perferendas quis damnetur, verum semper erit, eas diuturnas fore, quia dies et horæ plus in purgatorio durant, quam in hoc mundo: illis etenim qui in horrendis et formidandis iis regionibus patiuntur

unica hora tamquam mille anni videntur. Nolo hic adducere quod refert sanctus Antoninus de aliquo, qui cum nondum una hora in purgatorio passus esset, plurimis annis in eo permansisse credebatur; taceo hoc et alia exempla, quæ a multis circumferuntur; nam ipsa ratio dicat, momenta et horas animabus fidelium in purgatorio degentium diutissime durare. Quod ut sole clarius pateat, dico, quæso, o christiane, si ab humana et seculari justitia ad manum intra ardentis prunas quadrantis unius spatio tenendam damnareris, nonne hic quadrans plus quam mille alii quadrantes, imo et plus quam mille dies tibi duraret? Certe non solum plus quam mille dies, verum et plus quam mille anni tibi durasse videretur. Ergo o quam diuturniora momenta et quam longiores videntur quadrantes animabus purgatoria supplicia patientibus! Cum enim illarum pœnæ sint nostris longe graviore, ita et iis qui illas patiuntur, diuturniores et longo prolixiores videntur: *gravius est*, inquit D. Augustinus, *esse in purgatorio ad ictum oculi, quam quidquid pœnæ in hac vita possit cœcogitari (de poenit. dist. 7, c. ult.)*; o quam diuturna ergo sunt purgatorii tormenta iis qui illa patiuntur! Iis quidem quodlibet momentum longissimum apparet; iis horæ et dies videntur anni et sæcula; tantoque iis diuturniora videntur supplicia quæ perferunt, quanto graviora et acerbiora sunt. O christiane, quam longa et diuturna tibi erunt purgatorii tormenta, si ad annos, vel etiam ad dies solum aliquot iis adjudicaris! Una dies tamquam mille anni tibi erit, tuncque amare flebis et ingemisses, eo quod ex hoc mundo purgatus non discesseris; sic ideo in hac vita animam tuam lava; sic eam ab omni inquinamento purifica ut nil in alia tibi purgandum supersit. Artem docet D. Augustinus prolixas et diuturnas has purgatorii pœnas abbreviandi et in compendium redigendi. Hæc ars in hoc consistit, quod justitiæ divinæ debitores eidem in hoc sæculo precibus, lacrymis, eleemosynis, aliisque piis operibus satisfaciant: *quæ omnia reparari per eleemosynas et lacrymas compendiosa tractatione possent*. O fratres, hæc arte utimini, dum in hoc mundo vivitis et diuturna hæc pur-

gatorii supplicia respectu vestri brevissima, imo et nulla manebunt: eandemque compendiosam artem ad abbreviandas piorum defunctorum penas assumite. Audite eos clamantes; *miseremini mei, miseremini mei*. Heu! quam multi a decem, viginti et longe pluribus annis ibi clamant! O christiane, tuus forte pater, mater tua, uxor, filii, multique ex amicis tuis a pluribus annis cruciantur, tuumque auxilium implorant; iis qualibet dies ob gravissima quæ patiuntur supplicia annis integris longior videtur. Qua de causa pro iis preces cito funde elemosynas pauperibus prompte eroga, sacrificia pro iis offerri cura; omniaque alia facito, quibus diuturna eorum supplicia abbreviari et cito terminari queant. Eos qui pauperibus in gravi necessitate constitutis subsidia denegant, homicidas et interemptores vocat S. Ambrosius; *si non pavisti, occidisti*: longe potiori jure de animabus in purgatorio gementibus hoc dici potest. O frater, dic, amabo, quæ major esse potest necessitas, quam propinquorum, amicorum et benefactorum tuorum, qui in purgatorio torquentur? Nonne duriora et acerbiora hi patiuntur, quam miserrimi quique pauperes? Et si his non subvenias, nonne interemptor eorum dicendus es? O puer ingrate! O filia crudelis! O mulier inhumana! O vos omnes qui fidelium defunctorum obliviscimini! Eorum certe tortores et interemptores jure appellamini, mihi que eos audire videor, clamantes: *quare persequimini nos, sicut Deus et carnibus nostris saturamini?* Cur duritiam vestram divinæ justitiæ adjungitis, ut nos torqueatis? Deus nos juste, vos vero crudeliter et inique nos persequimini; Deus, quia justus, ad hæc supplicia nos condemnavit; vos vero, quia iniqui et crudeles estis, ab iis nos eruere nequaquam satagitis. O magnam crudelitatem, o infandam inhumanitatem. Desinite ergo persequi fideles defunctos, qui tormenta patiuntur gravia et diuturna, *ac etiam justa*.

III PARS.

Tormenta purgatorii justa sunt.

Sicut Deus infinite misericors, ita et infinite justus est; quare cum supplicia quæ in purgatorio patiuntur fidelium animæ, ex Dei ordinatione proveniant, ea justa esse nullus dubitabit. Ut autem clarius et plenius constet, quam juste Deus tam diris tamque diuturnis suppliciis fideles defunctos plectat, *primo*, peccata venialia; *secundo*, peccata mortalia nondum plene in præsentī purgata, aliquantulum discutiamus et ex duobus his capitibus illorum suppliciorum justitia et æquitas clarissime patebit.

1. Fide constat, peccata quæ ab hominibus perpetrantur, non omnia esse mortalia, nec omnia gratiam sanctificantem et justitiam ab anima expellere; habentur enim levia quædam peccata, quæ venialia dicimus, quibus homines etiam justī sæpissime inquinantur, nec propterea justitiam et sanctitatem amittunt. Levium et venialium horum peccatorum tria genera recenset Doctor Seraphicus (in 2. d. 29, art. 3, q. 2): *quædam* scilicet, quæ accidunt homini ex subreptione sensualitatis, quæ prævenit perfectum rationis usum; *alia*, quæ ex subito quodam et indeliberato rationis motu veniunt; et *alia*, quæ levia dicuntur ex levitate materiæ, cujusmodi sunt verba otiosa, mendacia jocosa et alia hujusmodi, quæ parvipenduntur ab hominibus. Propter venialia hæc peccata viri justī, seu fideles defuncti graviter et diu in purgatorio cruciantur, et juste quidem. Etenim hæc peccata, quantumvis levia conseantur, sunt tamen offensa quædam Dei infinite boni, infinite justī et infinite perfecti in omni genere perfectionis; ideo si viri justī hujusmodi peccatorum rei pro iis in hac vita Deo non fecerint satis, æquissimum sane ut in alia, id est in purgatorio penas peccatis illis debitas subeant: *culpa hæc*, inquit sanctus Bernardinus, *est offensiva majestatis divinæ, et re-*

quiriit punitionem in purgatorio. Potuissent in præsentiarum fideles defuncti pro his peccatis Deo offenso facile satisfacere; ad hoc enim requirebatur solummodo levis quædam pœnitentia, imo et ipsa aquæ benedictæ aspersio aliquo cum cordis dolore sumpta, vel etiam pectoris tunsio, signatio ab episcopo et alia hujusmodi hæc delicta delere potuissent; cum autem modo peccata illa tollere et Deo satisfacere neglexerint fideles, justum est, ut post mortem purgatorii suppliciiis plectantur. Justa ergo censenda fidelium defunctorum supplicia, ob peccata venialia quæ perpetrarunt; *dicenda etiam justa ob peccata mortalia, quorum quidem veniam obtinuerunt sed pro iis totaliter in hoc mundo Deo non satisfecerunt.*

2. Ex fidelibus, qui nunc in purgatorio patiuntur, plurimi haud dubie peccaverant mortaliter, dum in hoc sæculo viverent; ob peccata autem illa mortalia æternis suppliciiis in inferno plecti juste meruerant; verum cum virtute pœnitentiæ horum peccatorum culpa illis remissa sit pœna, hæc æterna, qua plecti meruerant, in temporalem fuit commutata. Unde eodem momento, quo sacramentalem absolutionem receperunt, eorum quoad culpam deleta sunt peccata, Deusque hoc sibi solum reservavit, quod debitores hi remaneret temporalis ejusdem pœnæ in terris vel in purgatorio solvendæ. Si autem in hoc mundo pro temporali hac pœna per indulgentias, vel per aliqua pia opera Deo integre non satisfecerint, justum est ut in purgatorio torquantur; ac in eo tanta, tamque diuturna perferant supplicia, quantum pœnæ illius temporalis solvendæ eis supererit. Cum David suum confessus est peccatum dicens: *peccavi*, respondit ei propheta: *Dominus transtulit peccatum tuum* (II Reg. 12, 13); verumtamen aliqua pœna tibi solvenda remanet, nempe quod filius tuus morietur: *filius qui natus est tibi, morte morietur* (ib. v. 14). Quid simile fieri videtur, cum quis homo peccator tactus dolore cordis intrinsecus peccata sua mortalia debite confitetur, dicens: *peccavi*; tunc enim per sacerdotis absolutionem ei Deus peccata quoad culpam dimittit et transfert; tamen plerumque cum hac restrictione, quod temporali cuidam pœnæ, vel in hoc

mundo, vel in purgatorio solvendæ adstrictus remanebit. Igitur nisi in hac vita pro temporali hac pœna Deo totaliter satisfaciatur, justum est, ut in purgatorio plectatur. Hic est ordo providentiæ divinæ, hoc est Dei judicium omnino justum et sanctum: *justus es, Domine, et rectum judicium tuum* (Ps. 118). Justum sane ut in purgatorio plectantur fideles defuncti, et justum etiam censendum ut iis propinqui et amici opulentur: justum ac pium ut precibus et eleemosynis eos a purgatorii pœnis eruere conentur. O filii! o uxores! o amici! hi qui tam dire nunc in purgatorio torquentur, parentes vestri sunt, mariti vestri sunt, amici vestri forsitan, qui vos veluti viscera sua dilexerunt, quique bona sua vobis testamentum reliquerunt; nonne æquissimum ergo, ut precibus, jejunis, eleemosynis, sacrificiis, omnibusque modis possibilibus eis subveniatis? Hoc quidem justum; at vero o quam pauci iis subveniunt! plerique animas quæ in purgatorio cruciantur, ita inspiciunt, sicut inspiciebatur pauper ille, qui cum iret in Jericho, a latronibus graviter vulneratus jacebat secus viam. Sicut enim hic ad transeuntes clamabat, ut eorum implorarent auxilium, ita et animæ quæ in purgatoriis flammis torquentur, ad omnes qui in terra peregrinantur, clamant, dicentes: *miseremini mei, miseremini mei*: jamvero sicut prætergredientium alii indifferenter et alii magna cum cordis durtia miserum hunc respexerunt, unusque inventus est Samaritanus, qui eum videns, *misericordia motus est*; ita et inter fideles vix unus quandoque invenitur Samaritanus, aliquis homo pius, qui animarum purgatorii misereatur. Quamplurimi similes habentur huic Levitæ, qui vulneratum illum videns et clamantem audiens, cito pertransiit: *Levita, cum esset secus locum et videret eum, pertransiit.* Eodem prorsus modo se habent plerique respectu parentum, propinquorum et amicorum, qui purgatorio igni adjudicantur: non morantur, ut pro iis preces fundant; non morantur, ut eleemosynis suis pauperes ad orandum pro illis alliciant; non morantur, ut sacrificia pro iis Deo offerri curent; ipsi transeunt. Dicite filio, cujus pater mortuus est: o fili, memento patris tui, qui forte nunc in purgatorio cruciatur: tu bonorum illius frue-

ris, dum illo malis multis afficitur: tu molli ejus lecto decumbis, dum ille mediis in flammis sepultus clamat: tu cum sociis gaudes, dum ille ingemiscit et plorat: converte aliquantulum cor tuum ad eum, ut illi subvenias: *pertransit*. Dicite uxori viduæ, quæ mortuo marito tam amare flevit, dicite ei, ut ad ejus solatium et subsidium aliquid impendat: *pertransit*. Dicite huic homini, qui se defuncti amicum fidelem profitebatur, ut jejundet, oret, vel aliud opus bonum ad illi succurrendum præstet; *pertransit*. Pauci et paucissimi sunt, qui subveniant fidelibus defunctis. O fratres, subvenite iis, quantum fas erit: curate ut ab his suppliciis cito eruantur, et ad Paradisum brevi transeant; ubi pro vobis apud Deum intercedent, ut æternam beatitudinem aliquando assequi valeatis. *Amen*.

CONCIO SECUNDA.

Miseremini mei, miseremini mei (Job. 19, 21).

Tanta est christianæ religionis perfectio, ut non aliquibus dumtaxat, at omnibus, nullo excepto, benefacere doceat: *operemur bonum ad omnes* (Gal. 6, 20). Quod et ipsis Gentilibus ita rectæ rationi consonum visum est, ut inter ipsos reperirentur, qui non solum vivis omnibus, verum et defunctis benefaciendum consuerint: *oportet hominem omnibus benefacere, etiam ipsis mortuis* (Simonides). Heu! tamen ita rara nunc in amicitias fides, ita prompta oblivio mortuorum, ut nec filii parentum, nec uxores maritorum fato functorum brevi post eorum mortem recordentur. Si obliviscerentur solummodo homines defunctorum idololatrarum, qui animas simul cum corporibus mori credunt; aut hæreticorum, qui mortuos precibus fidelium adjuvari posse negant, non certe damnabilis et vituperanda hæc censeretur oblivio; ast christiani christianorum et inter eos

filii parentum ac amici amicorum in purgatorio gementium non reminiscuntur: o magnam cordis duritiam, o infandam insensibilitatem! Ab imis terræ recessibus clamant defuncti, dicentes: *miseremini mei, miseremini mei*, et non est qui eos audiat, non est qui adjuvet. Ut vos ad illis subveniendum alliciam, purgatorium veluti *præcipitium horrendum* hac in concione proponam. *Ave*.

Homo in extremis constitutus tanta sanctitate pollere potest, ut sicut alter Stephanus, oculos sibi patentes videat: *video caelos apertos* (Act. 7, 55). Verum tam misera est hominum hic in terris viventium sors, ut plerique horrendis duobus præcipitiis, inferno scilicet et purgatorio, quasi superpositi moriantur, ac in alterutrum cadant. Qui enim in hora mortis ita male se habent ut mortali scelere graventur, in infernum, non secus ac Pharao, præcipientes ruunt: *præcipitatus est Pharao, quoniam gravia eum peccata demerserunt; eo modo præcipitabuntur sacrilegi in stagnum ignis ardentis* (S. Amb. in Ps. 36). Qui vero in morte venialium tantummodo peccatorum conscii decedunt, in purgatorium præcipitantur a quo non egrediuntur, donec totaliter divinæ justitiæ satisfecerint: *non exies inde, donec reddas novissimum quadrantem* (Matt. 6). Ad ejusmodi purgatorii præcipitium considerandum nos nunc materiæ ratio vocat: in istud mente et spiritu descendere jam convenit, ac lustratis omnibus quæ in eo peraguntur, tria potissimum de hoc præcipitio considerare conseo utilissimum: 1. quam facile in illud cadant homines; 2. quam dire in eo crucientur; 3. quam difficile ab eo egrediantur. Purgatorium est præcipitium in quod facile cadunt homines; *ecce primam considerationem*. Purgatorium est præcipitium, in quo dire cruciantur: *ecce secundam*. Purgatorium est præcipitium, a quo difficile egrediuntur: *ecce tertiam*.

I PARS.

Purgatorium est præcipitium, in quod facile cadunt homines.

Inferus, seu locus, in quo ex justitiæ divinæ ordinatione cruciantur damnati, est omnium præcipitiorum maximum. Hoc est præcipitium, in quo Lucifer, Beelzebub, alique rebellos angeli missi sunt: hoc est præcipitium, in quod Cain, Anthochus, Judas, alique famosi peccatores ceciderunt, et in quod quotidie præcipitantur avari, voluptuosi, ac quotquot in statu peccati mortalis moriuntur, qui omnes in mortis suæ momento, ad inferna præcipes ruunt: *et in puncto ad inferna descendunt!* In æternum et horrendum illud præcipitium cadere facillimum est: *facilis descensus averni.* Facillimum quoque dicendum in aliud præcipitium inferno proximum ruere, in purgatorium scilicet; in quod quidem non incidunt martyres, qui pro Christo sanguinem fundunt: nec pueri baptizati, qui antequam rationis usu polleant, moriuntur: si autem hi demantur, aliis omnibus quantumvis sanctis in illud cadere tam facile contingit, ut vere omnes in illud incidant, ac vix reperiant aliquis adeo perfectus, cui in purgatorii igne aliquid purgandum non supersit: *quis est ille tam perfectus, tam sanctus, qui cum hinc exierit, nihil debeat illi igni* (Guerric.)? Terribile est quod de sancto Severino narrat Petrus Damianus; neipe quod post mortem clerico fluminis vadum transeunt apparuerit, ejusque apprehensa manu, in flumen, in quo ipse erat, eam immerserit, ut tactu intelligeret quanta pateretur; quod sane intellexit clericus ex ardore intolerabili, quo subito manum succensam sensit. Obstupuit clericus, ac virum sanctum rogavit aperire, cur tanto incendio cruciaretur: cui Severinus: « Nihil in me remansit ultione plectendum præter hoc tantum, quod cum in aula regia imperialibus consiliis vehementer essem implicatus, canonicum officium per distincta horarum spatia non persolvi: mane quippe

omnes simul horas recitabam, ut tota die negotiis ingruentibus secura libertate vacarem. Oh hanc itaque negligentiam horarum ardoris hujus fero supplicium ». Alia multa adduci solent exempla sanctissimorum hominum, qui ob levissima peccata graves purgatorii pœnas subiere: atque in vitis Patrum narratur, quod viri multi religiosi pro minutissimis defectibus purgatorio igni damnati fuerint; quidam pro curiosa librorum ethnicorum lectione; alii pro delectatione, quam ex melodia cantus sumpserant; alii pro nimia sollicitudine in ædificiis; et alii pro nimia benignitate in corripiendis fratribus, quibus præerant. Heu! si Severinus, si viri alii, etiam sanctissimi, in purgatorii præcipitium ob tam levissima peccata ceciderint, quis non credat facillimum fore in illud cadere? Certe non solum in illud cadere reputandum facile, verum et in illud cadere quodammodo necessarium videtur: *omnes nos venire necesse est ad illum ignem* (Urgen.). Quærent theologi, an homo justus cum solo gratiæ communis auxilio omnia penitus venialia peccata vitare queat. Respondent: posse quidem cum gratia actuali communi vitare quodlibet peccatum veniale seorsim et distributive sumptum; non posse per longum tempus vitare omnia peccata venialia collective sumpta. Sicut enim, inquit, cum navis omni ex parte perforata aquam undequaque haurit, possunt quidem nautæ quodcumque foramen occludere, non tamen omne: ita et homo justus cum gratiæ communis auxilio potest hoc, illud et quodlibet peccatum veniale seorsim sumptum vitare, non tamen omnia simul vitare potest sine speciali auxilio et privilegio. Quod expresse definitum habetur in Concilio Tridentino, his verbis: *si quis dixerit hominem semel justificatum posse in tota vita omnia peccata vitare, etiam venialia, sine speciali privilegio, anathema sit* (sess. 6, can. 24). Et ratio est, quia in corde hominis tot repentiniæ cogitationes insurgere, tot distractiones animi obrepere, ac tot tumultus excitari solent antequam ratio perfecte attendat, totque variæ peccare venialiter occurrunt occasiones, ut si uni veniali peccato resistat, alteri succumbat, necesse sit: et ideo nisi homo speciali privilegio gaudeat, specialique auxilio nisi adjuvetur, non solum

illi facile subreptit peccare venialiter, verum ad peccatum ali-
quod veniale indeterminate sumptum perpetrandum necessitate
quadam morali trahitur (1). Simili autem quadam necessitate,
ait Origenes, homo ad purgatorii barathrum trahitur: non
solum, inquit, homini facile subest in purgatorii præcipitium
cadere, etiam, nisi speciali auxilio adjuvetur, in illud incidere
necessarium est: *omnes nos venire necesse est ad illud ignem.*
O quam facile omnibus hominibus in purgatorii præcipitium
cadere! o quam facilius adhuc his, qui de peccatis venialibus
vitandis, aut de his, jam commissis, purgandis minime curant!
Certe hoc illis facillime eveniet; idcirco, o frater, pro viribus con-
tende omnia venialia vitare et jam commissa purgare, ut aut
in purgatorii præcipitium non cadas, aut in eo diu non re-
maneas. Vitare expedit hæc peccata, quia, ut ait Gerson, *potius
toleranda esset omnis mors penalis et annihilatio, quam
committenda esset quantumlibet prava offensæ in Deum (de
vita solit.)*. Vitanda etiam sunt, qui si venialia vitare non cu-
res, in mortalia facile incidēs: *qui ad vitandum peccata ve-
nialia non extat sollicitus, nequaquam sine mortalibus diu
esse potest* (Dionys. Carth. *de reform. Claust.* art. 6). Spe-
cialiter vero vitanda sunt, quia qui in morte alicujus venialis
peccati reus invenietur, in purgatorii præcipitium piaculari
igne purgandus cadet: *salvus erit, sic tamen quasi per ignem*
(1 Cor. 3). Abstine ergo a venialibus, ut non incidās in pur-
gatorium, quod est præcipitium horrendum, in quod homines
facile cadunt: *et in quo dire cruciantur.*

(1) Prout nempe ditoris necessario cadere qui magna laborans debilitate,
ambulet vias difficiles et asperas; qui licet aliquantulum progredi valent,
postea tamen nullo negotio impinget.

II PARS.

*Purgatorium est præcipitium, in quo dire
cruciantur homines.*

Miserandis morbis et gravissimis aliis supplicis nonnunquam
in hac vita plectuntur viri sancti ob venialia quædam peccata
in quæ lapsi sunt: qui autem ab hoc mundo non penitus
purgati abscedunt, in purgatorii præcipitium detruduntur, in
quo longe gravioribus addicuntur tormentis, ac tantis, ut
respectu illorum levisimum censeat Chrysostomus quidquid
in mundo homines patiuntur: *intende, inquit, anima mea,
omnes pœnas sæculi*; intende, ac mente revolve temporalium
bonorum jacturam, qua divites ad egestatem rediguntur: ca-
lumniam, qua innocentium fama denigratur: incendia, quibus
superba quæque palatia in cineres resolvuntur: aquarum in-
undationes, quibus agri devastantur et bellorum strages, quibus
facultates tolluntur, virgines inhonorantur, ac omnia depu-
lantur. Considera etiam, si velis, quantos ægrotis dolores
causent nodosa podagra, dentium rabies, calculus, aliique morbi
acutissimi, qui corpora discruciare solent. Adde, si libeat,
Bartholomæi, Laurentii, Clementis, aliorumque illustrium mar-
tyrum tormenta: ac etiam quæcumque gravia et acerba ad-
versus martyres et adversus reos ingeniosa tyrannorum cru-
delitas potuit invenire: hæc et omnia alia quæ in hoc mundo
homines patiuntur, coacerva si potes et certus esto, inquit
Chrysostomus, ea omnia levia esse in comparatione pœnarum,
quibus justī in purgatorio cruciantur: *totum leve erit respectu
pœnæ purgatorii*. Sanctus Cesarius Arelatensis Antistes sup-
pliciorum purgatorii gravitatem magis adhuc exaggerat, dicens,
ea non solum tormentis, quæ in hoc mundo homines patiuntur,
verum et iis omnibus quæ mens humana pensare et imaginari
potest, esse graviora: *ille ipse purgatorius ignis durior erit,
quam quicquid possit pœnarum in hoc sæculo, aut accedere,*

aut sentiri, aut cogitari (hom. 7 et 8). Recogita, ac animo tuo finge acerba omnia tormenta, quæ aliquis homo in mortali corpore pati potest; imaginare, quod hic homo subterraneo carceri ad annos centum mancipetur, quod ibi pluries qualibet die cruci affigatur, quod continue in equuleo membra ejus distrabantur, quod ignitis ferri laminis totum ejus corpus operiatur, quod supra acutos lapides, vel super districtos gladios indesinenter nudus volvatur, quodque alternatim a glacie in ignem et ab igne in glaciem mittatur. Quamvis hæc et alia multa tormenta, sic volente Domino, quis in hoc mundo pateretur, ea omnia levia essent respectu pœnarum purgatorii: quia omnia supplicia, quæ in hoc mundo aliquis pati, aut etiam mens humana concipere potest, purgatorii supplicia sunt longe inferiora. Quid plura? Num adduci possunt doctorum sententiæ, suppliciorum purgatorii acerbiter magis adhuc exaggerantes? num Chrysostomi et Cæsarii dictis aliquid superaddi potest? Certe nihil penitus iis addi posse crederem, nisi Angelicum doctorem perlegissem, qui non hyperbolice, at sincero, solide, atque rationi recte innixus asserit, minimam purgatorii maxima hujus mundi pœna esse graviorem: *minima pœna purgatorii major est, quam sit maxima pœna hujus vitæ* (in 4 Sent. 12, q. 1). Sola privatio visionis Dei, quam in purgatorio patiuntur fideles, vel sola beatitudinis eternæ ad tempus privatio, vel sola ignis, quo cruciantur, pœna major est, quam sit maxima pœna hujus vitæ. Nec mirum, si tam gravia purgatorii supplicia censeant doctores. Cum enim minima quævis Dei offensa altioris sit rationis in genere mali, quam omne malum creaturæ, moretur etiam pœnam graviorem et quasi alterius rationis ab hujus vitæ pœnis: quam pœnam Deus in vita futura cum rigore exigit ab his, qui in hac vita justitiæ divinæ satisfacere neglexerunt. Deo in præsentis sæculo facilis modis satisfacere potuissent; quia hoc agere noluerunt, in purgatorio gravissimis placentur suppliciis, ac talibus, ut eorum gravitatem nec concipere valeamus. O quam formidandum purgatorii præcipitium! o quam dire in eo cruciantur fideles! Ideo quam gravissime falluntur, qui ad tam immania supplicia

anhelant! O utinam, dicunt multi, purgatorii pœnis ad annum unum, ad unum sæculum, imo et usque ad extremi judicii diem adjudicaretur! o stulti et duri corde ad concipienda purgatorii supplicia! Qui enim eorum acerbiter concipit, talia vota non emittit. Unum quidem si ex duobus eligendum foret, scilicet aut in purgatorii, aut in inferni præcipitium cadere, certe purgatorium præeligendum esset. Jamvero non vult Deus, ut ex duobus his unum eligamus, vult enim potius optat ut utrumque illud præcipitium vitemus. Quapropter æmulemur charismata meliora, ac non de inferni solum, verum et de purgatorii præcipitio vitando solliciti simus: sic vivamus, ut a purgatorii præcipitio declinantes, in paradysum recta properemus. In purgatorii præcipitium post mortem cadere pertimescamus; in illud descendamus viventes, illud crebro mente revolvamus, dira supplicia, quibus ibi cruciantur fideles, serio meditetur, ut ea vitare valeamus. Eadem etiam sedulo perpendamus, ut ad proximis et notis in purgatorio patientibus miserendum excitemur! O fratres, audite fideles in purgatorii barathro clamantes et ingeminatis vocibus dicentes: *miseremini mei, miseremini mei*. Audite eos et illorum precibus flectimini. Hodie si voces eorum audiatis, nolite obdurare corda vestra; iis sedulo subvenite. Qui ibi patiuntur, proximi et amici vestri sunt, qui supplices vestrum implorant auxilium: clamant ibi patres, qui tot vigilis, totque laboribus, bona quibus frui-mini, vobis compararunt: clamant matres, quæ tanta cura, tantaque solitudine vos lactarunt et educarunt: clamant filii, quos ut pupillam oculi diligebatis: igitur festinate, ut iis succurratis: *festina, suscita amicum tuum* (Prov. 6). O christiane, si proles tua unica, si parens tuus dilectissimus, vel charissima conjux gravi morbo conflictetur et subito corripitur, statim ad medicum concurratur; cito pharmacopola et chirurgus conquiruntur; et hæc omnia maxima festinatione præstantur; quanto magis festinandum, ut parentibus et amicis in purgatorio, non morbum levem, imo gravissima supplicia portantibus subveniatis. Quæ a vobis postulant, parvi momenti sunt: o filii, non a te petit pater, ut omnia quæ testamento

tibi reliquit, in eleemosynas eroges: o mulier, non a te expectat maritus, ut omnia tua in pia opera distribuas: o vos omnes, qui per hujus mundi viam transitis, non a vobis exigunt fideles defuncti, ut ad eos liberandos corpora vestra tortoribus crucianda tradatis: petunt solummodo, ut ad eorum solatium aliquas preces fundatis, quamdam erogetis eleemosynam, missæ sacrificium aliquoties offerri curetis, vel alio aliquo modo eos eruatis a purgatorii præcipitio, in quo dire cruciantur. Et in quo etiam diu cruciabuntur, *quia purgatorium est præcipitium, a quo homines difficile egrediuntur.*

III PARS.

Purgatorium est præcipitium, a quo difficile egrediuntur homines.

Omnia fieri nequit ut quis ab inferni præcipitio egrediatur; a purgatorii autem præcipitio egredi non quidem impossibile, tantum difficile est tum ex parte fidelium, qui in illud præcipitiantur; tum ex parte Dei, a quo condemnantur; tum ex parte viventium, a quibus non adjuvantur.

1. Quamdiu fideles in mundo morantur, apud Deum mereri possunt, Deo satisfacere valent, ac per voluntariam penitentiam licet modicam purgatorii flammæ facile extinguere possunt; postquam vero ex mundo exierunt et purgatorii ignibus adjudicati sunt, nec mereri apud Deum, nec Deo satisfacere, nec opus aliquid bonum elicere valent, cujus virtute ponarum suarum remissionem, vel liberationem a purgatorio impetrent. Immediate post mortem, atra quædam iis supervenit nox, in qua nil facere possunt, quo a purgatorii præcipitio erui obtineant: *venit nox, quando nemo potest operari* (Joan. 9, 4). Unde merito dicit Damascenus, mortem illorum similem esse casui angelorum: *quod est angelis casus, idem hominibus mors* (de fide or. 2, 4). Quod sane verissimum est, quia sicut angeli post peccatum nil facere potuerunt, quo gloriam æter-

nam mererentur, vel Deo satisfacerent, ita et fideles defuncti, post mortem nil facere possunt, quo apud Deum mereri, vel justitiæ divinæ satisfacere valeant; ideo ex parte illorum difficillimum est, ut a purgatorii præcipitio egrediatur, cum id consequi nequant bene operando, solum satis patiando, seu substinendo pœnas juxta qualitatem et quantitatem reatus in rigore debitas. Si autem difficile sit a purgatorio egredi ex parte fidelium, qui in illud præcipitiantur, *difficile est etiam ex parte Dei a quo condemnantur.*

2. Quamdiu in terris peregrinantur fideles, peccata, pœnamque peccatis illorum debitam facile Deus remittit, necnon, aliqua parte debiti soluta, reliquam summa liberalitate expungit. In futuro sæculo postquam ad purgatorium condemnati sunt, Deus, ut durus exactor, novissimum extorquet quadrantem, nec magis commovetur suppliciis, quæ patiuntur fideles, quam si viscera generet ferrea. Et merito: quia cum oblatam misericordiam et facile redimendæ pœnæ rationem hic neglexerint, digni habentur, ut divinæ justitiæ rigorem experiantur; propterea difficillimum dicendum etiam ex parte Dei, ut fideles a purgatorii præcipitio eruantur. Hoc tandem difficillimum evadit *ex parte hominum in hoc mundo viventium.*

3. Fide divina constat, animas in purgatorii carcere ex divinæ justitiæ ordinatione detentas, viventium suffragiis, idest sacrificiis, orationibus, aliisque piis operibus adjuvari. Atvero heu! quam pauci suffragiis suis defunctos adjuvant! Quam pauci sacrificia pro iis offerri curant! Quam pauci eleemosynas pauperibus distribuunt, ut eos ad orandum pro defunctis moveant! Quam pauci de eorum liberatione anxiantur! Plerique fidelium similes sunt Josephi ægyptiaci fratribus, qui innocenti puero in cisterna degenti non compatiebantur, et dum ille ibi patiebatur, ipsi exquisitum vinum bibebant, gaudebant, ac pretiosius unguentis corpora sua ungebant: *bibentes vinum in phialis et optimo unguento delibuti, nihil patiebantur super contritione Joseph* (Amos 6, 6). Ecce quid in mundo quotidie fieri solet: quot enim patres, quot matres, quot fratres, quotve filii in custodia veteri, seu in purgatorii præ-

cupitio latent! et tamen non est qui dexteram porrigat, ut eos inde eripiat; non est qui precibus et suffragiis illos inde extrahere conetur. Clamant patres, clamant matres, dicentes: *miseremini mei, miseremini mei*; verum ingrati filii veluti surdi auditores, qui aures habent et non audiunt, nequam illorum miserentur, nec de iis inde erudendis cogitant. Domus in qua habitant, vina quibus inebriantur, cibi queis impinguantur, dignitates quibus gaudent, ac omnia que possident, a parentibus habent; et tamen non solum iis in purgatorio patientibus subvenire negligunt, verum et dum gravia ibi parentes sustinent, gaudent filii, bibunt in phialis, opipare epulantur, ac totaliter vanitati et mundi deliciis se dedunt. Defuncti parentis exequias magno cum apparatu celebrarunt filii Jacob, ac plurima doloris signa ediderunt: *celebrantes exequias planctu magno* (Gen. 50, 10). Eodem prorsus modo pii se habuere fideles respectu sancti Stephani, de quo sacra testatur scriptura, quod *curaverunt Stephanum viri timorati et fecerunt planctum magnum super eum* (Act. 8, 10). Similia quidem pietatis officia quandoque exercent filii, et hæredes respectu parentum et benefactorum suorum: eorum exequias singulari pompa celebrant, plorant, clamant, ululant; ast præterea nihil. Postquam quis fato functus scitur, inquirere solent curiosi rerum indagatores, quis sit defuncti hæres; quales sint ejus filii; an mortuo debita charitatis et pietatis officia præstiterint; an statui et conditioni ejus consonas exequias celebrarint; an de ejus morte doleant. Respondetur communiter, quod mortuum curaverint, quod eum planxerint, quodque exequias illius celebri pompa fecerint: *celebrantes exequias planctu magno*. Quid autem ultra in defuncti gratiam fecerunt? multiplicitatis sacrificiis. Deum ad ei indulgendum provocarent? mandaruntne executioni, quæ ipse testamento ordinavit? Certe de iis plerumque non curant: *fletus multus, fructus nullus*, inquit S. Bernardus. Ex quo clarissime patet, difficillimum fore fidelibus defunctis e purgatorio egredi sive ex parte illorum et ex parte Dei,

sive etiam ex parte viventium, qui de iis e purgatorio liberandis non curant. Quapropter cum purgatorium sit horrendum præcipitium, in quod facile cadunt et a quo difficile egrediuntur homines, duo pro hujus concionis conclusione salutaria præbere consilia non reor inutile: *primum* consulo quod quisque ita vivat, ut post mortem in purgatorii præcipitium non cadat, quia si in illud cadat, ab eo difficillime egredietur. *Secundum* consilium hoc est, quod scilicet testamentum, resque suas quisque ita disponat, ut si in purgatorii præcipitium post mortem cadat, elemosynis, sacrificiis et fidelium precibus ab illo cito eruatur. Sic ergo animam et conscientiam ab omni peccati labe purificate, ut nil in purgatorio igne luendum remaneat, quo ab æternæ gloriæ assecutione retardemini; aut saltem testamentum, resque vestras ita ordinata, ut statim post mortem, sacrificia offerantur, preces fundantur, elemosynæ, aliaque pietatis opera fiant, quibus mediantibus a purgatorii flammis liberati æterna præmia cito consequamini. *Amen.*

CONCIO TERTIA.

Miseremini mei, miseremini mei (Job. 19, 21).

Rogamus vos, fratres, et per Dei misericordiam obsecramus vos, ut recordemini vincitorum: *memento victorum* (Heb. 13). Non loquor de vinctis illis, qui ob perpetrata enormia quædam crimina ad triremes, ad furcas, vel ad gravia alia supplicia damnantur; loquor de fidelibus defunctis, qui in purgatorii carcere ex justitiæ divinæ ordinatione vincti et captivi detinentur. Ecce eos quorum recordari et quibus auxiliares manus præbere debetis, ut ab horrendo hoc carcere liberati et ad paradisi regna migrare valeant. Audite eos in subterraneis illis locis plangentes et ad nos clamantes; *miseremini mei, mise-*

remini mei. Vestra, quæso, non indurentur corda; et si quid vos humanitatis, clementiæ et religionis maneat, subvenite allietis illis, qui homines sunt sicut vos, qui christiani sicut vos et qui futuros hæredes se regni celestis sciunt plus quam vos. Ut ad illis succurrendum vos adducam, purgatorium hodie proponam veluti teterrimum carcerem, in quo vincti detinentur fideles defuncti. *Ave.*

Infernum et purgatorium, duos justitiæ divinæ carceres esse firmiter et humiliter confitentur fideles. Infernus est carcer tenebrosus et perpetuus, in quem mittuntur quotquot in statu peccati mortalis de hac vita decedunt: *ejicientur in tenebras exteriores* (Matth. 8, 12). O impij! Vos, qui Deum et sacramenta ejus irridetis; vos, qui peccatum sicut aquam bibitis; vos, qui a lethifero peccati somno surgere renuitis; vos, inquam, moriemini et nisi lethalibus omnibus peccatis ante mortem valedixeritis, adversarius vester diabolus, jubente Deo, vos in tetrum inferni carcerem projiciet, in quo æternis ligati vinculis, dirissima patiimini. Purgatorium est alter justitiæ divinæ carcer, in quem mittuntur fideles, qui licet in statu gratiæ moriantur, non tamen ita puri inveniuntur, quin aliquid expiatorio igne purgandum supersit, et hi non inde exeunt, donec totaliter divinæ justitiæ satisfecerint: *non exies inde, donec reddas novissimum quadrantem* (Matth. 5). Licet autem non sit perpetuus, formidandum tamen scimus purgatorii carcerem, et omnium qui in eo detinentur, misereri debemus, eo quod claudantur in centro terræ et in ignis abyso. 1. Purgatorius carcer latet in terræ centro: 2. purgatorius carcer latet in ignis abyso: est in terræ centro, quid horribilius? Est in ignis abyso, quid terribilius?

I PARS.

*Fideles defuncti clauduntur in terræ centro,
quid horribilius?*

1. Purgatorium sub terra, versus ejus centrum, a Deo constitutum reperiri duo sacræ theologiæ lumina, sancti scilicet Thomas et Bonaventura, simul cum aliis innumeris asserunt. Idque sancta docere videtur Ecclesia, cum fidelium defunctorum animas ab inferno liberari petit: *libera animas omnium fidelium defunctorum de penis inferni.* Non enim postulat eas ab inferno damnatorum liberari, quia ab eo *nulla est redemptio*; verum, ut ait Doctor Angelicus (in 4 d. 21), eas erui petit a purgatorio, quod censetur quasi transitorius quidam infernus in terræ concavo juxta damnatorum infernum constitutus: *locus purgatorii est locus inferior inferno conjunctus.* Verum quidem est, aliquas fidelium animas ex speciali Dei dispensatione interdum extra terræ centrum purgari. Sic apud sanctum Gregorium (l. 4 *Dial.*), legimus, Paschasium, virum sanctitate eximia fulgentem, post mortem in thermis quibusdam Germano Capuano episcopo apparuisse, eique revelasse, quod in hunc poenalem locum a Deo deputatus esset, quia contra Symmachum summum Pontificem cuidam Laurentio faverat, licet in hoc non malitia, sed ignorantia errore peccasset. Sic etiam refert Petrus Damiani, S. Severinum fato functum in quodam flumine apparuisse, in quo a levi quadam culpa purgabatur. De lege autem Dei ordinaria et juxta communem divinæ providentiæ dispositionem, animæ purgandæ mittuntur ad certum et determinatum quandam locum subterraneum, non longe a terræ centro neque ab inferno distantem, quem *purgatorium* dicimus: unde cum ad Deum pro aliquo defuncto preces fundimus, rogamus, ut illum a porta inferi eruat, id est a porta purgatorii, quod est temporalis et transitorius quidam infernus, prope infernum damnatorum collocatus. Purgatorium carcerem, simul

cum Augustino (ep. 99 *ad Evod.*), in inferioribus terræ partibus situm docent theologi, qui intra terræ concavum quadruplicem carcerem, seu quadruplicem sinum recensent: *primum* pro damnatis; *secundum* pro pueris sine baptismo morientibus; *tertium* pro sanctis patribus, seu pro justis ante Christi passionem mortuis; *quartum* pro animabus purgandis, quem purgatorium dicimus. Horum autem quatuor carcerum sufficientiam probant a variis pœnarum generibus; omnis enim pœna est damni solum, vel damni simul et sensus; et rursus omnis pœna est temporalis, vel æterna: *pro sola pœna damni æterna* est carcer, seu limbus puerorum; *pro pœna solius damni temporalis* erat carcer sanctorum patrum; *pro pœna damni et sensus æterna* est infernus, seu carcer tartareus; *pro pœna damni et sensus temporalis* est purgatorius carcer non longe ab infernali positus. Hæc omnia paulo aliter explicat Doctor Angelicus, dicens: animas hominum post earum a corporibus separationem aut in locum præmii, aut in locum pœnarum ire: *si in locum præmii*, ecce paradisum; *si in locum pœnarum*, pœnæ ad quas deputantur, sunt aut æternæ, aut temporales; *si æternæ*, ad has pœnas damnantur vel ob peccata actualia et ecce infernum, qui est in terræ centro; vel ob peccatum originale et ecce limbum puerorum, qui est etiam in terræ concavo: *si autem pœna, quibus adjudicantur, sit temporanea*, ecce purgatorium, quod etiam in terræ concavo prope infernum reperitur. Ecce quo vadant fideles defuncti, ecce carcerem in quo clauduntur amici Dei, quibus post mortem aliquid purgandum superest. O quam durum illis intra terræ viscera pluribus diebus, imo et sæpe pluribus annis incarcerari! O quam acerbum regibus, principibus, Dei filiis, hominibus prædestinatis, cœloque dignis, ob levia quædam delicta, ab æternæ beatitudinis assecutione retardari et subterraneis carceribus mancipari! quis dicat, quam grave sit iis, qui in mundo palatia magnifica, superbas domos, ac cameras auro et argento incrustatas, necnon picturis exquisitis et tapetibus pretiosis ornatas inhabitare solebant, nunc intra tenebrosam terræ sinum captivos detineri? Quam horrendus ille carcer iis et omnibus fidelibus defunctis! *Eo certe nihil horribilius.*

2. Heu! si trepidamus et horremus, cum audimus aliquem reum in subterraneo carcere a terræ superficie paucis solum passibus distante ab aliquibus annis detineri, quam horribilior purgatorius carcer in visceribus et in ipso terræ centro latens! Quam horribilior autem in hoc carcere ad multos annos, imo et ad multa secula detineri? Mente quæso revolvide hunc carcerem, circa terræ centrum non arte humana, sola divina ordinatione constructum, in quem mittuntur justī, quibus ex hoc mundo exeuntibus aliquid purgandum superest. Vincitos illos inspice, qui ibi diu ob levia detinentur peccata; carceris illius qualitates ponderate: tenebrosus enim est, cum nec unico foramine solis lux ibi pervadat; profundus est, cum supra bis mille leucas intra terræ viscera juxta infernum damnatorum collocetur, et qui in eo clauduntur gravissimas sensus et damni pœnas patiuntur. Quid quæso horribilius, quam in hoc carcere detineri? Quid hoc carcere magis horrendum? Eoquis explicet, quanta audiantur lamenta fidelium qui in hoc justitiæ divinæ carcere miris et gravissimis modis cruciantur? Ibi gemunt, ibi clamant, ibi ululant; attamen o duritiam et immanitatem hominum in sæculo viventium, qui parentum et amicorum in tetro hoc justitiæ divinæ carcere degentium obliviscuntur! Clamant patres, matres invocant, supplicant amici; et eorum nequaquam reminiscuntur ingrati hæredes et crudeles filii. Ipsa die qua moriuntur parentes, externa quædam doloris signa ediderunt filii et hæredes; mox vero funebris pompa expleta, mox ut campanæ sonare desierunt, eorum amplius non recordantur: *perit memoria eorum cum sonitu* (Psal. 9). Mihi audire videor quamlibet ex fidelium defunctorum animabus in purgatorio clamantem, ac easdem fundentem preces, quibus Joseph in carcere detentus Pharaonis regis Ægypti pincernarum præpositum exorare conabatur; eum eteum orabat Joseph dicens: *memento mei, cum tibi bene fuerit et facias mecum misericordiam, ut suggeras Pharaoni, ut educat me de isto carcere* (Gen. 40). Similem in modum purgatorio carceri mancipati fideles, filios et amicos in hoc mundo viventes alloquuntur, toto eos corde invocant, dicentes, o filii, o amici, me-

mentote nostri et Deum Pharaonis rogare, ut a tetro isto purgatorii carcere nos eruat. Jamvero o magnam hominum in sæculo peregrinantium crudelitatem, quæ tanta est, ut nec defunctorum recordentur! Se gerunt sicut pincernarum præpositus, qui succedentibus prosperis, Josephi benefactoris sui in carcere detenti oblitus est: *succedentibus prosperis, præpositus pincernarum oblitus est interpretis sui*. Eodem prorsus modo se habent filii et hæredes respectu parentum et benefactorum, qui in purgatorio carcere captivi detinentur. Antequam e vivis excederent, plurima iis charitatis et benevolentiae officia impendebant; erga illos se obsequentissimos exhibebant, ut eos ad testamenta ipsorum gratia condenda moverent; firmissime pollicebantur, se legata et debita eorum cito soluturos, ac voluntatem illorum se fideliter adimpleturos; post mortem vero nec de legatis, nec de debitis solvendis curant; pro iis orare non meminerunt, benefactorumque, suorum penitus obliviscuntur. Unde ex piis illis defunctis fere quilibet ex purgatorio illo carcere clamare potest: *oblivioni datus sum, tanquam mortuus a corde* (Psal. 30): oblivioni enim plerique illorum dantur, tanquam si mortui essent, non solum in mundo, verum et in corde filiorum, amicorum et hæredum. Quod Deus ita fieri persæpe permittit in pœnam nimii amoris, quo defuncti suos hæredes prosequantur. O stulte pater, nimium amaveras filium, cui facultates tuas reliquisti et in pœnam inordinati tui amoris permittit Deus, ut nec tui fato functi ingratus filius recordetur. O homo insensate, plus quam par erat, uxorem dilexeras, et in effrænati amoris tui pœnam sinit Deus, ut hæc tui jam mortui mox obliviscatur. Quod adnotasse videtur propheta, cum dixit: *confundantur omnes qui adorant sculptilia et qui gloriantur in simulacris suis* (Pss. 96): quæ etenim sunt hæc idola et simulacra, de quibus loquitur David? O patres et matres, idola vestra sunt pueri, quos plus quam Deum diligitis; o mariti, simulacra vestra sunt uxores, quas veluti idola colitis, quasque inordinate amatis; heu! cum in purgatorio carcere latitabitis et dira patiemiini, nil nisi confusionem ex his idolis percipietis, quia in vestri confusionem et punitionem permittit

Deus, ut nequaquam vestri reminiscantur. Gaudebunt, oppiare epulabuntur, cum amicis et vicinis choreas agent, voluptatibus forte illicitis indulgebunt, nec vestri recordabuntur. Itaque, o fratres, domui et conscientiae vestrae cito disponite, ne filiis et hæredibus facienda committatis, quæ per vosmetipsos perficere valetis. Timete, ne respectu vestri se gerant filii et hæredes, sicut innumeri alii erga parentes et benefactores suos mortuos se gesserunt; timete, ne et vestri et omnium quæ iis agenda demandabitis obliviscantur, et ideò eorum probitati et fidelitati ne totaliter confidatis. Velim, eos esse pios, probos, sapientes, liberales, ac omnibus numeris absolutos; qualescunque illi sint, plus vobis, quam illis fidere debetis, et curæ eorum hand committere debetis, quæcumque per vos adimplere potestis. Dum ergo tempus habetis, pœnitentiam agite, pauperibus superflua distribuite, sacrificia pro vobis offerri satagite, ad salutare indulgentiarum thesauros accurrite, ac omnia agite quæ vos adjuvare possunt, ne in tetro purgatorii carcere claudamini; cavete ab hoc carcere, qui est in terræ centro, quo nil horribilius: *et qui etiam est in ignis abyso, quo nil terribilius*.

II PARS.

*Fideles defuncti clauduntur in ignis abyso;
quid terribilius?*

1. Circa terræ centrum carceri mancipantur fideles defuncti, ibique intra ignis ardentissimi abyssum, veluti intra carcerem, clauduntur. Sicut enim de angelis apostatis ait Doctor subtilis, quod igni alligentur, atque intra eum, veluti intra carcerem, invite detineantur, ita et animæ fidelium intra purgatorium ignem, tanquam intra carcerem detinentur; ibi fideles defuncti *vinculis tenebrarum et longæ noctis compediti* (Sap. 17, 2) remanent; ibique gravia patiuntur, eo quod a celesti regno adipiscendo retardentur et intra ignis portositas abyssum clausi remaneant. Purgatorium mihi esse vi-

detur abyssus illa magna, magnumque chaos, quod inter divitem epulonem in inferno clamantem et Patrem Abraham in caelo regnantem firmatum est: *inter nos et vos chaos magnum firmatum est* (Luc. 16, 26); inter paradysum enim et infernum, magnum circa terræ centrum protenditur chaos, seu carcer purgatorius, in quo, ut ait Doctor Angelicus, in igne clausi detinentur fideles defuncti: animæ fidelium defunctorum, inquit, in purgatorio, veluti in fornace accensa est sicut in ignis abyssu cruciantur, non quod ignis purgatorius, qui materialis et corporeus est, in animas, quæ spirituales sunt, physice et realiter agat: non enim ab igne, ut in eas physice agente, aliquid patiuntur, sed ideo ab hoc igne cruciantur quia intra illum, veluti intra carcerem, remanere coguntur. O quam durum his animabus, quam iis terribile, quod intra corporei ignis flammæ, veluti intra carcerem, vincæ detineantur! *Hoc certe nihil terribilius.*

2. Non sine pavore et horrore recogitamus, insontes pueros a rege Nabucodonosor in succensam fornacem immissos: *missi sunt in medium fornacis ignis ardentis* (Dan. 3, 21): adhuc terribiliores duæ intra terræ viscera succensæ latent fornaces, in qua Deus multos ex filiis suis mitti jubet. Hæ fornaces sunt infernus et purgatorium: *infernus* est fornax in æternam duratura, in quam projiciuntur rebelles filii, qui gravium criminum quæ perpetrarunt, poenitentiam non egerunt; reos illos filios condemnat Deus, eosque angeli satanæ, ut justitiæ divinæ ministri, in tartari fornacem mittunt: *mittent eos in cinerum ignis. Ibi erit fletus et stridor dentium* (Matt. 13, 42). Quot sane in eam projiciuntur fornacem! In eam avari, in eam sacrilegi, in eam luxuriosi et usurarii, alique innumeri mittuntur. *Purgatorium* est alia a Deo succensa fornax, qua transeunt et in qua purgantur filii Dei, quibus levis quædam culpa, vel aliquæ gravium criminum reliquæ purgandæ supersunt. Hæc est fornax, in qua purgantur viri justi, ut digni fiant intrare in civitatem sanctam Jerusalem; nec enim in eam ingredi possunt, qui levibus quibusdam peccatorum maculis inquinati supremum diem obeunt, nisi prius

in hanc fornacem et in hanc ignis abyssum mittantur: *non potest Divinitatis particeps fieri nisi maculas animo immixtas purgatorius ignis abstulerit* (S. Cypr.). Heu! quid homini cœlestibus thronis digno durius, quam intra sulphurei ignis fornacem includi? Quid animabus ad Deo fruendum creatis penalius, quam non ad unum dumtaxat, verum ad plurimos annos in ignis abyssu concludi? Certe, ut ait Guericus Abbas, ex omnibus sensibilibus suppliciis illo nullum majus invenitur: *illo igne purgatorio nihil est penalius* (ser. de Purif.). Et, ut asserit Tertullianus, omnium poenarum illa est maxima: *summam ignium poenam*. O fratres, ecce gravissimam poenam, quam propinqui et amici vestri in purgatorio patiuntur; ibi intra ignis fornacem clauduntur, ibi intra horrendam flammarum abyssum inclusi diu remanent. O quantam poenam! quæ gravior adhuc et acerbior iis videtur eo quod filii et amici in sæculo viventes eorum non reminiscantur, iisque subvenire recusent. Hi quidem infeliciores habendi, quam tres pueri in Babyloniam missi fornacem, ad quos beneficum quendam misit Deus angelum, qui flammarum ardorem ita temperavit, ut in medio flammæ, veluti in paradiso deliciarum, ambularent: *ambulabant in medio flammæ, laudantes Deum et benedictentes Domino* (Dan. 3). Sanctus ille angelus intra fornacem sub viri specie et quasi unus ex pueris videbatur: unde ipse Nabucodonosor stupefactus, aiebat, se quatuor pueros intra fornacem videre: *ecce ego video quatuor viros solutos, ambulantes in medio ignis*. O quem felices illi pueri, qui angelum consolatorem et adiutorem habuerunt! E contra o quam infelices plerique fidelium in igne purgatorio patientium! expectant enim, ut quis ex viventibus angeli hujus fungatur officio; expectant, ut ex propinquis, vel amicis aliquis precibus, elemosynis, vel aliis piis operibus poenas quas patiuntur, mitiget; nec unquam hujusmodi aspiciunt angelos, non est qui consoletur eos et iis subveniat. Unde quilibet fere ex fidelibus in purgatorio patientibus dicere potest cum paralytico: *hominem non habeo* (Joan. 5, 7), quia nullus fere reperitur qui animabus purgatorii debite opituletur. Ecce miserum hominum in purgatorio

degentium statum. Cum in hoc mundo vivebant, amicorum et propinquorum turba circumdabantur; vix tamen defuncti oblivioni traduntur: igneo carceri mancipentur, in medio flammaram clamant quantum voluerint, ibi amare fiant, ibique, quantum placuerit, humana implorent auxilia, non habent hominem qui illis succurrat: *hominem non habeo*. Ipsi etiam filii suorum obliviscuntur parentum; ipsæ mulieres maritis non subveniunt; vident cameras, in quibus defuncti habitaverunt, fruuntur bonis quæ reliquerunt, transeunt supra sepulcra in quibus jacent, nec aliquas ad eorum libertatem a Deo obtinendam preces fundunt: *et non dixerunt qui præteribant; benedictio Domini super vos* (Ps. 128). O infandam hominum hujus seculi ingratitude! O magnam eorum crudelitatem! Quod Lazarum dilexerint Martha et Magdalena, norunt omnes; eximiumque amoris sui erga aegrotantem fratrem, testimonium exhibuere piæ illæ sorores, cum ad Christum miserunt rogantes, ut eum sanaturus veniret: *miserunt ergo sorores ejus ad eum dicentes: Domine, ecce quem amas, infirmatur* (Joan. 11, 8). Quis non miretur ardentem harum sororum amorem erga infirmum fratrem? Quis non dicat, eas debita charitatis illi præstitisse obsequia? Paucis tamen ab hinc diebus, mortuo Lazaro, cum Christus, ut eum resuscitaret, Bethaniam perrexit, dixit ei Martha: *Domine jam fetet*. Ecce quid sæpe in mundo accidat; cum enim paterfamilias, vel alius homo dives aegrotat, uxor, filii aliique omnes qui de infirmi bonis aliquam portionem assequi sperant, debitis eum charitatis officiis prosequuntur; postquam decessit, *jam fetet*; postquam sepultus est, *jam fetet*; orare pro mortuo, legata ab eo relicta solvere, eleemosynas erogare et alia quæ ad illum e purgatorio carcere eruendum inseruire possent, præstare renuunt; hæc omnia ipsis fetent: *jam fetet*. O filii! o filiæ! tanta a vobis absit ingratitude, parentum mementote vestrorum; illorum ne obliviscamini, iisque prompte subvenite. Scitis, eos in profundo purgatorii carcere et in horrenda ignis abyso clausos detineri; ne ergo diu eos illic detineri patiamini, quamque citius fas erit, iis subvenite. Heu! videmus nonnunquam, quod cum ple-

beji cujusdam hominis domus fædo vastatur incendio, civitas tota percullitur, undique accurritur, auxiliares aquæ undequaque quam celerrime deferuntur: Si vero in harum flammaram medio unicum tibi, maximeque charum videas filium, quæ non auxilia, quæ non quam citissime subministrabis adminicula? O fratres, mediis in purgatorii flammis agunt filii et filiæ, hocce piaculari rogo involvuntur patres et matres: illos, ibi medios inter flammaram vortices fidei oculo videtis; ideo quam celeberrime accurrite, ut precibus, eleemosynis, indulgentiis omnibusque modis possibilibus, iis subveniatis. Erga illos estote misericordes, et Deus erga vos misericors erit, perque infinitam suam misericordiam ab his vos præservabit flammis, ac æternam vobis beatitudinem conferet. *Amen*.

CONCIO QUARTA.

Miseremini mei, miseremini mei (Job. 19, 21).

Quocunque tempore et quovis modo moriatur homo, aliquid semper consolationis propinquis et amicis relinquit; si enim in juvenute moriatur, credunt, quod *raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus, aut ne factio deciperet animam illius* (Sap. 4): si senex et longa ægritudine gravatus ab hoc mundo discesserit, hæc in lacrymis consolatio superest, quod mors non ingressa sit illius domum per fenestras, at per januam, dumque mortem expectabat ditantem potius, quam expoliantem. Si autem qui mortuus lugetur, justus et sanctus apud homines videbatur, hæc Salomonis verba in promptu habent propinqui: *justus, si morte preoccupatus fuerit, in refrigerio erit* (Sap. 4); si tandem non justus et bonus, sed peccator et impius ab hominibus credebatur, Dei misericordiam peccata ejus superasse confidunt, quia erga omnes *Deus miserator et misericors* (Ps. 85, 15). Quascunque tamen quis super ho-